

ประเภทของภูมิปัญญาด้าน คนตรี วรรณกรรม ที่เป็นเอกลักษณ์ของท้องถิ่น

ชื่อภูมิปัญญา คำหวงส์หิน

บทนำ/ความสำคัญของภูมิปัญญา

เมืองพารณะสี มีผู้คนครองเมืองชื่อว่าพญาปารา มีวันหนึ่งมียักษ์ ผิดิบมาลักตัวไปอยู่เมืองยักษ์ พญาปารามีเมียอยู่ 7 คน เมียทั้งเจ็ดคนตั้งครรภ์ทั้งหมดเมียน้อย 6 คน เกิดลูกก่อนเมียหลวง นางวิมารา เกิดทีหลัง ก่อนเกิดพญาปาราละเลเอาหมอโหระมาทำนาย ทำไมบ่เกิดหมอโหระก็ทำนายว่าลูกของนางวิมารา จะเกิดเป็นโพธิสัตว์ พอดีเมียน้อยทั้ง 6 คน ได้ยินการทำนายจากหมอโหระเลยเกิดการอิจฉา เมียน้อยทั้ง 6 คน จึงได้ปรึกษากันว่า หื้อนางสนมเอาน้ำมันมาเตรียมไว้พอนางวิมาลาคลอดลูก ก็เอาน้ำมันที่เตรียมไว้มาเทออกเลือด ว่าเกิดลูกเป็นหมาแล้วเอาเจ้าหงส์หินทิ้งลงป่อง พอดีพญาอินทร์เลยมารับเอาไปเลี้ยงบนสวรรค์ ส่วนนางวิมาลาที่อาศัยอยู่กับตายายแล้วอยู่มาระยะหนึ่ง เจ้าหงส์หินอยากกินนมแม่เพราะตั้งแต่เกิดมาบ่ได้กินนมแม่เลย พญาอินทร์เลยบอกว่านางเทวดานั้นเป็นแม่เจ้าทุกองค์ แล้วเจ้าหงส์หินก็กลานไปดูคนบนนางเทวดาแล้วปรากฏว่าน้ำมันบ่มีเลย หงส์หินเลยกลับย้อนไปถามพญาอินทร์อีกว่าแม่ของข้าคือไผ่ พญาอินทร์ก็เลยบอกกับเจ้าหงส์หินว่า แม่ของเจ้าเป็นมนุษย์ชื่อว่านางวิมารา อยู่กับสองตายายอยู่สวนอุทยานดอกไม้ ต่อมาพญาอินทร์ ไขป่องส่งเจ้าหงส์หินลงมาอยู่กับแม่ แล้วเจ้าหงส์หินก็ขอหื้อพญาอินทร์ส่งลงมาเพื่อไปช่วยแม่ พญาอินทร์เลยเอาก่อนหินมาเสกเป็นหงส์หื้อจี่แหวลงมา เอาพรวมาเสกเป็นดาบแก้ว เพื่อใช้ในการทำมากินและต่อสู้กับเหล่าศัตรู แล้วลงมาหาแม่วันหนึ่งไปแหวพอดิไปถึงในเมืองก็เห็นลูกของนาง 6 คนเล่นมะบ้าอยู่ พอดิเจ้าหงส์หินอยากเล่นมะบ้าก็เลยร้องให้หื้อแม่ไปหามะบ้าลื้มคำมาหื้อแม่เลยไปหาพอดิบได้ก็เลยไปเอามะบ้าลื้มแดงมาหื้อเจ้าหงส์หิน แจ่มมากินข้าวแล้วเจ้าหงส์หินก็ไปเล่นมะบ้าในเมือง เจ้าหงส์หินก็เลยเอามะบ้าลื้มแดงออกมา เจ้าทั้ง 6 คนเลยบอกว่าบ่หื้อเล่น เพราะมะบ้าลื้มแดง บ่มีค่าเหมือนมะบ้าลื้มคำ เจ้าหงส์หินเลยอ้อนวอนขอเล่นถ้าข้าแพ้วจะขอเป็นทาสรับใช้เจ้า ทั้ง 6 คนเลยยอมหื้อเล่น พอดิเจ้า 6 คนนั้นแพ้ว เจ้าหงส์หินเลยเอาคำมาหื้อแม่ใช้จ่าย เจ้าหงส์หินก็ไปเล่นอีก ไปวันไหนก็ได้มาตลอด แล้วมีวันหนึ่งเจ้าหงส์หินจะกลับพอดิทั้ง 6 คนบ่หื้อกลับ แต่เจ้าหงส์หินพยายามจะกลับเจ้าทั้งหกห้ามไว้เพราะว่า 7 วันจะมียักษ์เข้ามารอกที่ต้นตาล จะกินเจ้าหงส์หินพอดิเจ้าทั้ง 6 ห้ามไว้บ่ได้ เจ้าหงส์หินก็กลับมาพอดิมาเจอยักษ์ ยักษ์จะกินเจ้าหงส์หินพอเจ้าหงส์หินจะถูกยักษ์กิน เลยใช้ดาบแก้วฟันคอยักษ์ตายแล้วกลับมาหาแม่ที่บ้าน พอดิวันรุ่งขึ้นก็กลับไปหาเจ้า 6 คนนั้นอีก เจ้า 6 คนนั้นหันเจ้าหงส์หิน ยังบ่ตาย ก็เลยถามว่า จะไคบ่ถูกยักษ์กิน เจ้าหงส์หินก็เลยบอกว่า ได้ใช้ดาบแก้วฟันคอยักษ์ตายแล้ว เจ้าทั้ง 6 คนนั้นบ่เชื่อ เลยหื้อเจ้าหงส์หินไปไปผ่อ

พอดิทุกคนก็เอาอาวุธเตรียมพร้อมจะไปฆ่ายักษ์หื้อตายบ้าง ก็มีหอก มีดาบ ปืน สามง่าม สะปะพอดิจะเข้าใกล้ก็กลัวยักษ์ บ้างก็จาม บ้างก็ไอ ผ่องก็ก็เอากันกล้วยดี ผ่องหื้อยักษ์ได้ยินพอดิยักษ์มันตายแล้วที่นี้เจ้าหงส์หินก็เลยเข้าไปหายักษ์ แล้วเอาตีนย้าออกเพื่อหื้อ 6 คนนั้นหัน เจ้าทั้ง 6 คน ก็เลยเข้าไปหายักษ์ บางก็เอาปืนยิงบ้างก็เอาดาบแทงยักษ์ที่ตายแล้ว แล้วก็พากันปาดเอาดี เอาหัวใจยักษ์มาเล่น แล้วเอาเลือดมา

ทาบเนื้อผ้าตัวแล้วเจ้าทั้ง 6 ก็อุ้มเจ้าหงส์หิน โดยมีสินบนไว้ด้วยค่า 6,000 ว่าเจ้าหงส์หินบ่ได้ฆ่ายักษ์
 หือว่าเจ้าทั้ง 6 คนเป็นคนฆ่ายักษ์ตาย เจ้าหงส์หินก็เอาคำมาหือแม่ ส่วนเจ้า 6 คนนั้นก็ไปบอกเจ้าพญาป
 ราวว่า 6 คนนั้นเป็นคนฆ่ายักษ์ตายแล้วเจ้าพญาปารา เลยหือเสนาอำมาตย์ไปตวยพ่อว่ายักษ์ตายแต่หรือยัง
 เสนาอำมาตย์ไปห็นว่ายักษ์ตายแล้ว พญาปาราลุยหือ 6 คนนั้นตวยไปหาแม่ฮ้อยที่เมืองยักข์ แล้วเจ้า 6
 คนก็เกิดกลัวยักษ์ ก็เลยไปหาเจ้าหงส์หินที่จะมาเล่นมะบ้า พอดีเล่นมะบ้าแล้วนอนฮ้อยกันว่าจะไปตวยหายย
 เมืองยักข์ เลยหือเจ้าหงส์หินไป เจ้าหงส์หินก็เลยไปปรึกษากับแม่ แม่ก็หือไปเลยไปเอาหมอโหรมาทำนาย
 ว่า จะไปได้เมียเมืองยักข์ 3 คน แล้วก็เลยพากันเดินทางเจ้าทั้ง 6 ก็พากันจีช้าง ชีม้า แล้วเจ้าหงส์หินก็ได้
 ค่าจ้างไป 6,000 แล้วออกเดินทางไปถึงแม่น้ำพอดิ ข้ามแม่น้ำบ่ได้ พอดีเจ้าหงส์หินตวยมาทีหลัง เลยหือ
 หงส์ไปปะเจ้าทั้ง 6 คน เจ้าหงส์หินก็เลยถามว่า จะโคบข้ามไปเจ้าทั้ง 6 คนก็ว่าบ่มีปัญญาข้ามไป เจ้าหงส์
 หินก็เลยอาสาขี่หงส์ข้ามแม่น้ำไปปะไล่เมืองยักข์พอดิ ไปได้ลูกสาวยักษ์ชื่อมุกขวดี เจ้าหงส์หินไปได้เมีย
 หั้นแล้วนอนที่นั่นอีก 1 คน ตกวันรุ่งขึ้นก็ไปอีกไปได้เมียชื่อว่า นางสะลิกัณทาอีกคน นอนที่นั่นอีกคืน
 พอดีวันรุ่งขึ้นจะเดินทางพ่อของนางสะลิกัณทาลุยขี่ทางหือไปหาเมืองยักข์ผิดิบ แล้วก็ไปปะแม่เฒ่าที่เมือง
 ยักข์ผิดิบไปปะเวลาเช้าพอดิ ยักข์ผิดิบก็เลยออกไปหากินพอดิ เจ้าหงส์หินเลยเอาแม่เฒ่าขี่หงส์ ข้ามมาพ
 ดิยักข์ผิดิบหั้นก็เลย ตามมาหาเจ้าหงส์หินเลยเอาดาบแก้วฟันคอยักษ์ผิดิบตายตกเหมือนหมอกเหมือนฝน
 พอดิไปอีกปะยักษ์อีกตัวกำลังกินศพจ้งอยู่ พอดิยักษ์หั้นเจ้าหงส์หินเหาะข้ามหัวมาเลยเกียด เหาะตวยไป
 จะไปฆ่าเจ้าหงส์หิน เจ้าหงส์หินเลยเอาดาบแก้วฟันคอยักษ์ตนั้นตาย เหาะมาหาเมียนางสะลิกัณทา จึงตั้ง
 ล้างจะอธิฐานยกเอาปราสาทเหาะตวยมา ฝ่ายนางสุรกันหาได้ยินจึงได้ยกปราสาทเหาะขึ้นมาตวยฝ่ายนาง
 มุกขวดีได้ยิน จึงได้ยกปราสาทเหาะตวยมาหาหยุดที่ฝั่งน้ำ เจ้าหงส์หินจึงบ่หือมาตวย เพราะกลัวคนทั้ง 6
 มาหยอกเมียจึงได้พาเอาแม่เฒ่าเข้าไปในปางนั้นแล้ว แล้วยักษ์ประมาณ 3,000 คน ได้ฆ่าหงส์หินตาย ฝ่าย
 นางเมียเจ้าหงส์หินทั้ง 3 ก็รอเจ้าหงส์หินจนคำมืด ก็บ่มรจนสว่างก็บ่มาเลยได้พากันเหาะตวยหาเจ้าหงส์
 หิน หั้นเจ้าหงส์หินตายอยู่ที่ปางหั้น นางทั้ง 3 ก็ได้ก่อร่างผัวรำให้อ่อนนอนให้เจ้าพญาอินทร์ได้รู้ ช่วย
 ให้เจ้าหงส์หินฟื้นมา ฝ่ายเทวดาคือพญาอินทร์ได้รู้ก็แบ่งร่างลงมาเป็นชายหนุ่มรูปงาม มาหยอกล้อเกี้ยวพา
 ราสีนางทั้ง 3 ก็บ่ยอมเป็นตายร้ายดีก็บ่ยอมจะขอตวยตวยผัวไป ฝ่ายพญาอินทร์ก็เสียดใจก็ได้กลับไปและ
 แบ่งร่างเป็นยักษ์มาอีกมาขอกินซากศพ ว่าต่ายใหม่เลือดทำจะหวานดีเมียทั้ง 3 ของเจ้าหงส์หินก็บ่ยอม
 ถ้าจะกินเจ้าหงส์หินก็หือกินนางทั้งสามเสียก่อน หากผัวบ่ฟื้นก็จะวิ่งเข้ากองไฟ พญาอินทร์ก็กลับไปอีก
 แล้วแบ่งร่างเป็นพราหมณ์กลับมาอีกครั้งหนึ่ง เอาน้ำทิพย์เข้ามารดศพเจ้าหงส์หิน เจ้าหงส์หินก็ฟื้นจึงพากัน
 ไปบ้านเมืองไปหาแม่เจ้าเพื่อจะกราบไหว้ทูลขวัญ ต่อมาพญาปาราก็ได้พบปะแม่เฒ่าเลยมีการทูลขวัญแม่
 เฒ่า แล้วแม่เฒ่าก็มีอาการโสกเศร้าโศกเศร้าไปหน้าบ่จั้น พญาปาราลุยเข้าไปถามแม่เฒ่าว่า เหตุใดจึงโสกเศร้าแม่
 เฒ่าก็ตอบว่าคนที่ช่วยแม่เฒ่าเมืองยักข์ผิดิบมานั้น 6 คนนี้บ่ใช่ เจ้าพญาปาราลุยออกติดประกาศหือผู้คน
 มาเฝ้าพ่องาน แม่เฒ่าก็เลยไปรดคักที่ประตูโดยหั้นไล่หลาน คือเจ้าหงส์หินมา เลยเข้าไปโอบกอดแล้วพา
 ไปหาเจ้าพญาปารา บอกกับเจ้าพญาปาราวว่า คนที่ช่วยแม่เฒ่าจากเมืองยักข์ผิดิบนั้น ชื่อว่าหงส์หินบ่ใช่ 6
 คนนั้น เจ้าพญาปาราลุยเรียกเจ้าทั้ง 6 นั้นมาสอบถามและนางมเหสีมาตวย จึงได้รู้ว่านางทั้ง 6 และลูกทั้ง
 6 คนนั้นเป็นบ่ดีจึงหือเสนาอำมาตย์นำไปประหารชีวิต แล้วก็ได้เชิญนางวิมาลาซึ่งเป็นแม่ของเจ้าหงส์หิน

เข้าเมืองพร้อมกับตายายเข้าไปอยู่ในราชวงศ์ต่อไป ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นการเล่าจากคำวาทะของหงส์หิน โดยมีตัวอย่างอยู่ 1 บท ดังนี้

หงส์หิน

บทที่ 1

จักสำแดงคุณ ตระกูลหน่อเนื้อชาติเชื้อเจ้า โพธิสัตว์ ต่อมเทศน์ไว้เดิมมิให้เจ้า แห่งโนยาสืบมาก่อน
จัน ตามหัน หูฟังแม่นหมั้น หลอนผิดดวงธรรม พระพุทธ วัชรธรรม บ่เพี้ยนพิรุณ ขอลดโทษเสียภัยยา มิ
เมืองหนึ่งนั้น บุรีรัฐฐาชื่อพาราณสีเอกอ้าง มีป้อมปราการ เจริญใหญ่กว้าง ก่อหินธารเขื่อนลือ นานา
ทศายูมนับคับ ถวายส่วยขึ้นเมืองมูล ท้าวพิภพ กราบบนจอมขุน ย่อมบริบูรณ์ เรื่องฤทธิ์เข้มกล้าพระชนนี
จอมองค์หน่อเหล่า เมืองพาราณสีให้ ยักษ์ผิสีบ อยู่คงป่าไม้ มาลักแม่เจ้ามารดา เอาไปซ่อนไว้ ที่ไพรพฤกษา
อาตมาหายเสียดับจ้อย บรู้แห่งหน ตำบลสักน้อย หายเย็นวอยเจิบมิด จตุทิศ นานาจุติศ เกณฑ์ไพร
เผ่าตายไป บ่ประจวบพบ ตำบลหนไหน พระภูวนัย โศก่าโศกเศร้า แท้มีแต่จ้อม เทวอยู่เฝ้าเจ็ดนางเวด
ล้อม บุตรในครรภ์หากมีจะต้องอยู่ปราสาทมณฑิร หกนางหม่อมน้อย อยู่สุขสะเดียน ผัดเปลี่ยนวันอยู่กัน
น้อมเฝ้า กำหนดถึงประสูติองค์เจ้าหนางเลาตลอดต้อง เป็นบุรุษถึงหกพี่น้องสมสาทุกหน้าเลางาม มีพระ
นางเจ้าเจ้าบัวจี่หลาย จอมนางงามบ่ประสูติได้ พระบิดา จึงบังคับให้พามาถวายบอกตัก ว่าโอรสสา บุตรคำ
ลูกรักที่ทรงคัพหั้นในครรภ์ จักเป็นมณีนุชย์บุรุษสี่สัน จูहारณุกอยใคร่ทรงทราบด้วย ฤาเป็นสัตตมิกา
ใหญ่หน่อย ผิโพพรายต่างเชื้อ เหตุสันใดจึงได้รู้เรื่อง สิบเปียงซ้อนเดือนมา นักปราชญ์รับ คำนับพรหมยาเอา
เกณฑ์เดือนมานามนางออกตั้งบวกลูกนุช จัวยามแม่นหมั้น ต่อมกัมภีร์เดิมแม่นตักมหาราชา บ่อผิดแผกปัด
ตามเมฆได้โหรา ต้นบุญแม่นหมั้น ไซ้คนโยยามมานพ กันประสูติจักผ่าภิกข เป็นปิ่นเกล้าครองเมือง พระ
บพิตรเจ้าแท่นคำเกลี้ยง มีมะโนเนื่อง

ปีติบ่เศร้า จึงประทานปิ่น รางวัลโหรเฒ่า ตามเปิงกวนบ่ก้อยแล้วบรรหาร ให้นางหม่อมน้อย ผลัด
เปลี่ยนเทวี จอมนรี ก่อฟงบทหน้า ยามหน่อฟ้า ประสูติที่ลุน ก่อนเหล่า.....

คำหงส์หิน เป็นคำที่ได้มาจากธรรมเนียมเรื่องหงส์หินเป็นที่นิยมฟังกันในอำเภอเวียงสา เป็นธรรม
ที่ใส่เทศน์และอ่านเล่นกันทุกบ้านเมือง เพื่อให้ชาวบ้านได้รู้ถึงเรื่องบาปบุญคุณโทษให้มีจิตใจดีงาม มี
ศรัทธาในพระพุทธศาสนา คำหงส์หินนับเป็นภูมิปัญญาปัญญา เป็นกุศโลบายที่ชาวบ้านให้ชาวบ้าน
ทำดี ประพฤติดี ที่ควรจะอนุรักษหวงแหนรักษาไว้สืบไป

แหล่งข้อมูล

พ่อประเสริฐ วงศ์สีสม

บ้านเลขที่ 72 หมู่ 4 ตำบลกลางเวียง อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน